

Т. О. Рахнянська,
аспірант Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

УДК 349.6 (477): 502.13

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК СКЛАДОВОЇ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЗЕМЕЛЬ КАПІТАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА

Досліджується зміст правової категорії “екологічний менеджмент” як складової механізму реалізації правового режиму земель капітального будівництва. На підставі аналізу міжнародних та національних нормативно-правових актів у сфері екологічного менеджменту, а також особливостей вказаного виду тектооекологічної діяльності автором запропоновано розглядати екологічний менеджмент як складову інституційної та функціональної систем правової організації використання та охорони земель капітального будівництва. Також у статті виокремлено особливості екологічних правовідносин, що виникають між суб'єктами господарювання у сфері капітального будівництва в процесі здійснення екологічного менеджменту.

Ключові слова: екологічний менеджмент, система екологічного менеджменту, інституційна система правової організації використання та охорони земель капітального будівництва, функціональна система правової організації використання та охорони земель капітального будівництва, заходи стимулювання підприємств.

Із вступом людства до третього тисячоліття та його переходом в епоху постіндустріального (інформаційного) суспільства пріоритетним стає курс політики, спрямований на створення умов для відновлення і збереження екологічно безпечного і якісного довкілля для теперішнього та майбутніх поколінь. Слід зауважити, що мова йде не лише про екологічну політику, здійснювану державними та самоврядними управлінськими структурами. Перш за все, мається на увазі тектооекологічна діяльність, яка реалізується приватним та публічним секторами економіки, тобто екологічний менеджмент. Так, у Порядку денному на ХХІ ст. саме екологічний менеджмент визнаний ключовою домінантою сталого розвитку й пріоритетом промислової діяльності [1].

Особливе значення екологічний менеджмент відіграє під час здійснення господарської діяльності у сфері капітального будівництва, так як підприємства, які займаються зведенням об'єктів капітальної нерухомості, повинні усвідомлювати, що вказана діяльність є ризикованою та здійснює негативний вплив на стан довкілля, тому першочерговим обов'язком таких суб'єктів господарювання є втілення природоохоронних заходів, спрямованих на раціональне використання природних ресурсів, охорону довкілля та забезпечення екологічної безпеки.

Слід зауважити, що до проблем екологічного менеджменту у своїх працях зверталася низка вчених як у сфері юридичних, так і економічних наук, зокрема В. І. Андрейцев, М. Д. Аптекарь, Г. І. Балюк, А. П. Гетьман, І. І. Каракаш, Т. Г. Ковальчук, Л. Ф. Кожушко, Т. П. Козаченко, В. Ф. Косенко, М. В. Краснова, В. О. Лук'янихін, Н. Р. Малишева, Л. І. Максимів, А. М. Мірошниченко, В. В. Носік, О. О. Погрібний, О. А. Потаї, В. Ф. Семенов,

© Рахнянська Т. О., 2013

Ю. С. Шемпученко, М. В. Шульга та ін. Разом з тим у науковій літературі питання екологічного менеджменту як складової економіко-правового механізму реалізації правового режиму земель капітального будівництва належної уваги не приділялося.

На сьогодні екологічний менеджмент віднайшов своє нормативно-правове закріплення як на міжнародному, так і на національному рівнях. Щодо сфери міжнародно-правового регулювання, то неї слід віднести Хартію підприємницької діяльності в інтересах стійкого розвитку від 27 листопада 1990 р., Схеми екологічного менеджменту та аудиту, розроблені Європейським Парламентом і Радою 1993 року (із змінами від 25 листопада 2009 р.), а також стандарти, розроблені Міжнародною організацією зі стандартизації, зокрема ISO 14001:2004 “Системи екологічного менеджменту. Вимоги і настанови із застосування”, ISO 14004:2004 “Системи екологічного менеджменту. Загальні настанови щодо принципів, систем і методів”, ISO 14006:2011 “Системи менеджменту навколишнього середовища. Керівні вказівки для впровадженого екодизайну”, ISO 31000:2009 “Менеджмент ризиків. Принципи і керівні вказівки” та ін.

З-поміж чинників, які позитивно впливають на збільшення ролі саме цього виду управлінської діяльності, на думку Т. Козаченко, слід виділити “зміну пріоритетів та завдань екологічного управління, відхід від централізованого жорсткого впливу державних органів, формування економіки, що ґрунтується на різних формах власності” [2, с. 190] тощо. Також, як зазначається в науковій літературі, перевагами екологічного менеджменту є пріоритет результатів менеджменту над процесами їхнього досягнення, усебічне врахування негативних результатів діяльності підприємства, активність, пошук нових можливостей і шляхів, творчий підхід, практична неможливість і непотрібність імітування та фальсифікації ефективної діяльності [3, с. 105].

Зважаючи на вищезазначені фактори, сьогодні підприємствам економічно доцільно здійснювати виробниче екологічне управління під час здійснення господарської діяльності, особливо у сфері капітального будівництва, оскільки це позитивно впливає на ділову репутацію таких суб’єктів, на відносини з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськістю та в кінцевому результаті сприяє створенню привабливого інвестиційного клімату.

На наше переконання, особливо важливе значення для правового регулювання порядку організації та функціонування систем екологічного менеджменту мають стандарти серії ISO 14000, так як вони слугують основним орієнтиром, яким керуються держави під час затвердження національних стандартів, а також суб’єкти господарювання в процесі запровадження систем екологічного менеджменту у здійснювану ними господарську діяльність, у тому числі у сфері капітального будівництва. Загальною метою такої стандартизації є підтримання заходів з охорони навколишнього середовища та попередження його забруднення зі збереженням балансу із соціально-економічними потребами. Так, міжнародний стандарт ISO 14001:2004 заснований на методології “Плануй — Дій — Аналізуй — Покращуй”. У ньому п. 3.8 ст. 3 система екологічного менеджменту розглядається як частина загальної системи менеджменту підприємства, яка використовується для розроблення і реалізації його екологічної політики та управління його екологічними аспектами (елементами діяльності підприємства, його продукцією чи послугами, які можуть взаємодіяти з довкіллям (п. 3.6 ст. 3)). У зв’язку з цим, основними складовими елементами такої системи є планування і розробка екологічної політики, її втілення та функціонування, перевірка отриманих результатів, аналіз з боку керівництва, подальше покращення [4].

Одними з новітніх положень, запроваджених стандартами серії ISO 14000, є норми про екодизайн (ISO 14006:2011 “Системи менеджменту навколишнього середовища. Керівні вказівки для впровадженого екодизайну”), в основі якого — врахування екологічних чинників у створенні та розвитку певного об’єкта (продукту, послуги тощо) з метою зменшення негативного впливу на довкілля його життєвого

циклу. Такий екодизайн може запроваджуватися на будь-якому підприємстві незалежно від наявності чи відсутності на ньому системи екоменеджменту [5].

Оскільки діяльність у сфері використання та охорони земель капітального будівництва є ризикованою та небезпечною для об'єктів навколишнього природного середовища, важливе значення, на наш погляд, у процесі реалізації такої господарської діяльності відіграють стандарти серії ISO 31000, якими врегульовано менеджмент ризиків. Згідно з п. 2.3 ст. 2 ISO 31000:2009 концепція менеджменту ризику включає в себе набір компонентів, які становлять основу для проектування, введення, моніторингу, аналізу і постійного покращення менеджменту ризику. Ця концепція ґрунтується на системі принципів, серед яких, зокрема, такі: менеджмент ризику є складовою всіх організаційних процесів; він є частиною прийняття рішення; він систематизований, структурований та погоджений за часом; враховує людські та культурні фактори; є динамічним, повторюваним та здатним до змін процесом; сприяє постійному покращенню підприємства [6].

Окрім міжнародно-правового регулювання діяльності підприємств з екологічного менеджменту, на внутрішньодержавному рівні основні засади такого виду управлінської діяльності закріплено в законах України “Про підтвердження відповідності” від 17 травня 2001 р., “Про стандартизацію” від 17 травня 2001 р., “Про будівельні норми” від 5 листопада 2009 р., у стандартах ДСТУ ISO 14001:2006 “Системи екологічного керування. Вимоги та настанови щодо застосування”, ДСТУ ISO 14004:2006 “Системи екологічного управління. Загальні настанови щодо принципів, систем та засобів забезпечення” і т.д., а також у локальних актах підприємств.

Слід зазначити, що в чинному законодавстві України зі стандартизації термін “екологічний менеджмент” не вживається. Натомість зустрічаються поняття “екологічне управління” та “екологічне керування”. Відповідно до ст. 1 Закону України “Про підтвердження відповідності” до системи екологічного управління належить сукупність організаційної структури, діяльність, відповідні ресурси й методи для формування, здійснення, аналізу й актуалізації екологічної політики [7]. Натомість у стандарті ДСТУ ISO 14001:2006 “Системи екологічного керування. Вимоги та настанови щодо застосування” система екологічного керування розглядається як “частина системи керування організацією, яку використовують, щоб розробити та запровадити її екологічну політику та керувати її екологічними аспектами” [8]. На нашу думку, серед недолків наведених положень нормативно-правових актів є відсутність уніфікованого поняття “екологічний менеджмент” та різні підходи до розуміння системи екологічного менеджменту, що створює перешкоди у праворозумінні зазначених категорій. Разом з тим оскільки Закон має вищу юридичну силу, а положення державного стандарту — добровільний характер, суб'єкти правозастосування, в першу чергу, повинні керуватися нормами Закону. Однак вважаємо, що положення останнього слід застосовувати із застереженням, оскільки дефініція “екологічне управління” вживається не в класичному розумінні як діяльність “влада — підпорядкування”, що є обов'язковою за своїм призначенням і здійснюється суб'єктами публічного права, а як диспозитивна діяльність суб'єктів приватного права в умовах ринкових відносин.

Незважаючи на відсутність законодавчого закріплення терміна “екологічний менеджмент”, у науковій літературі напрацьовано низку пропозицій для визначення вказаної дефініції. Однак перш ніж аналізувати розроблені теоретичні підходи до цього поняття, звернемося до категорії “менеджмент”. Відтак у юриспруденції “менеджмент” (з англ. *management* — управління, завідування) розглядають як систему управління сучасним виробництвом, засновану на використанні наукових методів управління.

Цей термін має кілька значень:

- 1) управління діловою (бізнесовою) організацією;

2) організація ефективної роботи підлеглих; цілеспрямований вплив менеджера на підлеглих з метою забезпечення ефективного виконання завдань, що стоять перед ними;

3) політика забезпечення прийняття рішень у підприємстві (бізнесі) за рахунок аналізу чинників, які впливають на його ефективність;

4) адміністрація, орган (група менеджерів), що здійснює управління як діловою, так і адміністративною (державний орган) організацією;

5) сукупність знань і умінь, що становлять основу мистецтва управління [9, с. 616].

Тобто, підсумовуючи вищевикладене, вважаємо, що *поняття “менеджмент”* слід розуміти як складову управлінських правовідносин, що складаються на підприємстві, в основі яких — організація та упорядкування діяльності підприємства в цілому, його структурних підрозділів і персоналу, внаслідок чого формується корпоративна культура суб'єкта господарювання. На думку О. А. Приятельчук, “корпоративна культура — формальні та неформальні норми роботи, поведінки, відносин, одягу тощо, прийнятих та обов'язкових до виконання в певній компанії” [10, с. 7].

Щодо категорії “екологічний менеджмент”, то на разі в юридичній науці немає уніфікованого підходу до його визначення. Так, у підручнику з екологічного менеджменту за редакцією Л. Ф. Кожушка та П. М. Скрипчука наводяться такі точки зору щодо розуміння названого поняття: добровільна ініціативна діяльність економічних суб'єктів, спрямована на реалізацію їх власних екологічних завдань, проектів і програм, розроблених на основі принципів екоефективності та екосправедливості; процес розміщення природних і штучних ресурсів з метою максимального використання навколишнього середовища для задоволення основних потреб людини за принципом екологічної врівноваженості (збалансованості); контроль видів діяльності людини, що впливають на довкілля; як процедура керування екологічною діяльністю підприємств, компаній, систем менеджменту якості, довкілля та безпекою життєдіяльності [11, с. 15]. Враховуючи наведені визначення, автори підручника пропонують екологічний менеджмент розглядати як цілеспрямовану, свідому діяльність, пов'язану з розробленням, запровадженням, реалізацією, контролем різноманітних заходів природоохоронного характеру, які повинні забезпечити раціональне використання і збереження природних ресурсів, дотримання екологічної безпеки [11, с. 16].

Схожа позиція простежується в посібнику за редакцією В. Ф. Семенова та О. Л. Михайлюк, у якому екологічний менеджмент розглядається як “ініціативна і результативна діяльність економічних суб'єктів, спрямована на досягнення їхніх власних екологічних завдань, проектів і програм, розроблених на основі принципів екоефективності й екосправедливості” [12, с. 168–169].

Цікавою є точка зору О. А. Потай, яка пропонує екологічний менеджмент визначати як “комплекс заходів, які включають управління ресурсами, виробничими процесами і продукцією, спрямованих на зменшення негативних впливів виробничої діяльності на довкілля і підвищення еколого-економічної ефективності його функціонування” [13, с. 229].

На думку В. О. Лук'янихіна, “екологічний менеджмент — сукупність принципів, форм, методів, прийомів та засобів управління виробництвом та виробничим персоналом підприємства з метою досягнення високої еколого-економічної ефективності виробництва” [14, с. 168]. На наше переконання, із вказаним підходом погодитися не можна, оскільки за своїм змістом це визначення не екологічного менеджменту, а системи екологічного менеджменту, кожна зі складових якої забезпечує ефективну реалізацію екологічної політики підприємства.

Таким чином, вважаємо, що *екологічний менеджмент* доцільно розглядати крізь призму суспільних правовідносин, що виникають у сфері управлінської діяльності у галузі екології і полягають у добровільній реалізації підприємствами,

які здійснюють господарську діяльність, що впливає на стан навколишнього природного середовища, природоохоронних заходів, які розробляються, втілюються, контролюються та фінансуються відповідними суб'єктами господарювання.

Із запропонованого визначення випливають такі **особливості**:

(1) екологічний менеджмент є наслідком розвитку ринкової економіки та капіталістичних відносин, а також формування постіндустріального суспільства;

(2) здійснюється виробничими (корпоративними) суб'єктами господарювання (підприємствами), метою яких, як правило, є отримання прибутку;

(3) регламентується не лише міжнародними та національними нормативно-правовими актами, але також є результатом локальної правотворчості;

(4) за характером є добровільною управлінською діяльністю;

(5) заохочується з боку держави (наприклад, шляхом надання пільг при оподаткуванні);

(6) у його основі — природоохоронні заходи, які розробляються, реалізуються, контролюються та фінансуються підприємствами, що здійснюють господарську діяльність, яка впливає на стан довкілля.

Отже, за умови дотримання принципу законності підприємство вправі самостійно встановлювати межі власної екологічної політики в процесі капітальної забудови земельної ділянки. У зв'язку з цим, досліджуючи екологічний менеджмент як складову механізму реалізації правового режиму земель капітального будівництва, пропонуємо характеризувати вказану дефініцію з двох точок зору:

(1) **як складову інституційної системи** правової організації використання та охорони земель капітального будівництва, що полягає у здійсненні суб'єктами господарювання або спеціально створеними на їх основі структурними підрозділами природоохоронних заходів з метою забезпечення екологічної безпеки в процесі зведення капітальних будівель, їх реконструкції, реставрації та експлуатації, впорядкуванні існуючих об'єктів містобудування, розширенні й технічному переоснащенні підприємств, установ та організацій;

(2) **як складову функціональної системи** правової організації використання та охорони земель капітального будівництва, що полягає у плануванні й розробці суб'єктами виробничого (корпоративного) управління екологічної політики, її реалізації, контролі за її дотриманням та втіленням, аналізі отриманих результатів та напрацюванні пропозицій з її поліпшення в процесі здійснення господарської діяльності з капітального будівництва.

Таким чином, за своєю природою екологічний менеджмент є діяльністю, здійснюваною суб'єктами господарювання у сфері капітального будівництва в межах екологічних правовідносин, спрямованою на досягнення позитивних екологічних та економічних результатів. На нашу думку, для розкриття складу таких правовідносин варто здійснити їх класифікацію за такими критеріями:

1) **за предметом правового регулювання: природоресурсні** (щодо використання земельних ділянок у процесі зведення об'єктів капітальної забудови); **природоохоронні** (щодо охорони земель від негативного впливу та наслідків господарської діяльності у сфері капітального будівництва); **антропоохоронні** (щодо забезпечення екологічної безпеки під час здійснення будівельної діяльності, управління ризиками);

2) **за суб'єктним складом: зовнішні** (між підприємством та органами державної влади, органами місцевого самоврядування, зацікавленою громадськістю (наприклад, щодо дотримання екологічного законодавства під час реалізації екологічної політики), між підприємствами як суб'єктами господарювання (наприклад, щодо втілення природоохоронних заходів у процесі здійснення спільної господарської діяльності у сфері капітального будівництва)); **внутрішні** (між персоналом (працівниками) підприємства та його керівними органами під час організації, планування, запровадження, функціонування екологічної політики, контролю за її втіленням, удосконаленням природоохоронних заходів тощо).

Враховуючи вищезазначене, звернемося до складу правовідносин у сфері реалізації екологічного менеджменту підприємствами, які здійснюють капітальне будівництво. Об'єктами цього виду тектоекотологічної діяльності є порядок використання й охорони земель для потреб капітальної забудови, процес будівництва в цілому, матеріали, що використовуються для зведення об'єктів капітальної нерухомості, ризики, пов'язані з господарською діяльністю у вказаній сфері господарювання.

Щодо суб'єктного складу, то екологічний менеджмент здійснюється підприємством в цілому через діяльність відповідних фахівців та/чи спеціально створених підрозділів. У теорії виділяють чотири основні типи структури системи екологічного менеджменту, що відрізняються за положенням у них екологічної служби та спеціаліста-менеджера:

(1) структура з відсутньою екологічною службою (виконання екологічних завдань покладається на головного інженера, головного технолога, головного енергетика тощо);

(2) структура, в якій екологічна служба (або обов'язки менеджера-еколога) об'єднана з іншим підрозділом (іншими функціональними обов'язками) підприємства;

(3) структура, в якій екологічна служба (менеджер) виділена в окремий підрозділ (посаду);

(4) структура, в якій екологічна служба виділена в окремий підрозділ з керівником, рівним за посадою заступнику директора підприємства [15, с. 33–34].

Зауважимо, що в Україні питання створення ефективної системи екологічного менеджменту на базі підприємств, які здійснюють господарську діяльність, у тому числі діяльність у сфері капітального будівництва, досі залишається відкритим. Окремі науковці наголошують, що сьогодні екологічній діяльності суб'єктів господарювання та екологічного менеджменту характерні такі тенденції:

1) недостатня увага до вирішення екологічних проблем та врахування екологічних факторів у бізнесі. Фірми і корпорації не зацікавлені у створенні підрозділів екологічного менеджменту;

2) обмеженість організаційної структури екологічного менеджменту при взаємодії різних ланок не забезпечує колегіальність і своєчасність у прийнятті рішень та ефективність у роботі;

3) низький рівень підготовки кваліфікованих керівників середньої ланки, які могли б швидко реагувати на зміни та переосмислювати свої вчинки на кожному етапі підприємницької діяльності з урахуванням екологічних факторів;

4) відсутність належного виховання, екологічної й технічної культури, відповідального ставлення до виконання своїх функціональних обов'язків та інструкцій з раціонального використання природних ресурсів [16, с. 94].

Так, на сьогодні будівельні компанії (наприклад, КЖУП "Фінансова компанія "Житло-інвест", холдингова компанія "Київміськбуд", компанія "Енергополь-Україна", ВАТ "Стікон" та ін.), що здійснюють капітальну забудову земельних ділянок за договорами будівельного підряду, не надають навіть загальні відомості щодо відповідності виробничого управління екологічним стандартам, не говорячи вже про спеціально створені служби чи підрозділи з охорони довкілля. Такий стан речей є негативним проявом вітчизняної системи корпоративного екологічного управління, тому одним із завдань держави, яке повинно стояти на порядку денному, є запровадження механізмів стимулювання суб'єктів господарювання у сфері капітального будівництва (зокрема пільги при оподаткуванні, проведення конкурсів щодо залучення державних коштів для реалізації інвестиційних проектів, надання на пільгових умовах кредитів тощо) за умови запровадження останніми організаційної системи виробничого екологічного управління.

Підтримуємо позицію, висловлену в юридичній літературі, про те, що "природоохоронні, екологобезпечні й ресурсозберігаючі напрями науково-технічного

прогресу повинні стати пріоритетними у всіх галузях і сферах економіки. Їх розвитку слід підпорядкувати інвестиційну та інноваційну політику держави". Водночас слід погодитися з тим, що "має бути проведена фундаментальна перебудова природокористування та механізмів реалізації природоохоронних заходів на урегульованих ринкових засадах ...", що "слід розглядати як першочергові завдання на шляху переходу до моделі сталого розвитку і подолання ресурсоекологічної кризи та оздоровлення навколишнього природного середовища" [17, с. 89].

Зауважимо, що зараз в Україні немає розвинутих адміністративних заходів стимулювання підприємств, на яких функціонують системи екологічного менеджменту (у тому числі у сфері капітального будівництва), та відповідного їх законодавчого забезпечення. Враховуючи вказане, цінними та значущими, на наше переконання, є дослідження окремих науковців, присвячені стимулюванню в галузі екології. Так, О. А. Ніжніченко пропонує розглядати стимулювання в екологічному праві як "визначену екологічним законодавством систему правових, організаційних, економічних та інших заохочувальних засобів, які спрямовані на підвищення рівня суспільно необхідної екологічно-правової поведінки суб'єктів у галузі ефективного використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки" [18, с. 122]. На переконання дослідниці, до засобів стимулювання слід відносити як заохочувальні, так і негативні (окрім ретроспективної відповідальності), які в низці випадків можуть відігравати допоміжну роль у боротьбі з екологічними правопорушеннями. У зв'язку з цим, з точки зору О. А. Ніжніченко, "основне призначення стимулювання полягає в активізації екологічно-правомірної поведінки суб'єктів, у тому числі суспільно необхідної діяльності. Бездіяльність не підлягає стимулюванню, отже, заохочується активна екологічно-правова поведінка" [18, с. 122].

Слід наголосити, що в зарубіжній практиці реалізації економіко-правового механізму в галузі екології вже існує напрацьований досвід стимулювання підприємств, на яких запроваджені та функціонують системи екологічного менеджменту. Як зазначають М. Д. Аптекарь та В. Ф. Косенко, сьогодні "набуває розвитку ринковий механізм природоохоронної діяльності, який передбачає застосування екологічних субсидій, позик, податків, зборів, штрафів, кредитів і квот, пов'язаних із викидами шкідливих речовин. Екологічні субсидії мають інвестиційний характер. Вони покривають частину видатків на розробку нових технологій і позик на устаткування природоохоронного призначення, на відновлення якості середовища тощо. Така політика характерна, зокрема, для Австрії, де існує інвестиційна премія за капітальні вкладення, яка направляється на охорону природи. У Нідерландах за рахунок державного фінансування провадять ефективні заходи щодо зменшення забруднення і розробки екологічно чистих технологій. Додаткова знижка на 10–15 % (порівняно зі звичайною податковою знижкою на інвестиційні витрати) застосовується для конкретних інвестицій щодо зменшення забруднення навколишнього середовища" [19, с. 209–210].

У зв'язку з цим, вважаємо, що для нашої держави корисним є напрацьований досвід стимулювання суб'єктів господарювання щодо створення систем екологічного менеджменту, який сьогодні реалізується в економічно розвинутих державах. Таке стимулювання, на нашу думку, відіграло б позитивну роль у приватному секторі економіки в цілому та у сфері капітального будівництва зокрема, а також сприяло б дотриманню балансу між екоцентричною та антропоцентричною складовими використання землі як об'єкта навколишнього природного середовища, з одного боку, та територіального базису для розміщення об'єктів капітального будівництва й одного з факторів виробництва — з іншого.

Отже, проведене дослідження дає підстави зробити такі висновки:

1. Екологічний менеджмент як складову механізму реалізації правового режиму земель капітального будівництва необхідно розглядати з двох точок зору:

1) *як складову інституційної системи правової організації використання та охорони земель капітального будівництва*, що полягає у здійсненні суб'єктами господарювання або спеціально створеними на їх основі структурними підрозділами природоохоронних заходів з метою забезпечення екологічної безпеки в процесі зведення капітальних будівель, їх реконструкції, реставрації та експлуатації, впорядкуванні існуючих об'єктів містобудування, розширенні й технічному переоснащенні підприємств, установ та організацій;

2) *як складову функціональної системи правової організації використання та охорони земель капітального будівництва*, що полягає у плануванні й розробці суб'єктами виробничого (корпоративного) управління екологічної політики, її реалізації, контролі за її дотриманням та втіленням, аналізі отриманих результатів та напрацюванні пропозицій з її поліпшення в процесі здійснення господарської діяльності з капітального будівництва;

2. Зважаючи на ознаки екологічного менеджменту як різновиду тектоєкологічної діяльності, слід зазначити, що останній за своєю природою є діяльністю, здійснюваною суб'єктами господарювання у сфері капітального будівництва в межах екологічних правовідносин, які характеризуються особливостями об'єктно-суб'єктного складу і спрямовані на досягнення позитивних екологічних та економічних результатів;

3. В Україні питання створення ефективної системи екологічного менеджменту на базі підприємств, які здійснюють господарську діяльність у сфері капітального будівництва, досі залишається відкритим. Такий стан речей є негативним проявом вітчизняної системи корпоративного екологічного управління, тому, на нашу думку, на сьогодні актуальним є розроблення на законодавчому рівні (а саме постановою уряду) порядку стимулювання суб'єктів господарювання (у тому числі у сфері капітального будівництва) за умови запровадження останніми організаційної системи виробничого екологічного управління. Зокрема вважаємо, що такими стимулами можуть бути пільги при оподаткуванні, проведення конкурсів щодо залучення державних коштів для реалізації інвестиційних проектів, надання на пільгових умовах кредитів тощо.

Список використаних джерел

1. Повестка дня на XXI век, принята Конференцией ООН по окружающей среде и развитию, Рио-де-Жанейро, 3–14 июня 1992 года [Электронный ресурс] United Nations. — URL : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/agenda21.shtml.
2. Козаченко, Т. Проблеми та перспективи екологічного управління в Україні [Текст] / Т. Козаченко // Актуальні проблеми державного управління : [зб. наук. пр.] / редкол. : С. М. Сербогін (голова ред.) [та ін.]. — Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2009. — Вип. 1 (35). — С. 186–196.
3. Максимів, Л. І. Сутність, функції, завдання і нормативно-правове забезпечення екологічного менеджменту [Текст] / Л. І. Максимів, О. А. Потай // Наукові праці Лівічницької академії наук України. — Львів : ПБВ НЛТУ України, 2007. — Вип. 5. — С. 103–109.
4. ISO 14001:2004 Системы экологического менеджмента — Требования и руководство по применению [Электронный ресурс] Институт фундаментальной биологии и биотехнологии. — URL : http://bio.sfu-kras.ru/files/1607_ISO_14001_.pdf.
5. ISO 14006:2011 Environmental Management Systems — Guidelines for Incorporating Ecodesign [Electronic Resource] LC Engineering. — URL : <http://www.studiolce.it/data/files/ISO14006-ecodesign.pdf>.
6. ISO 31000:2009 Менеджмент рисков. Принципы и руководящие указания [Электронный ресурс] Практический менеджмент качества онлайн. — URL : [www.pqm-online.com/assets/files/standards/iso_31000-2009\(r\).pdf](http://www.pqm-online.com/assets/files/standards/iso_31000-2009(r).pdf).

7. Про підтвердження відповідності : Закон України від 17.05.2001 р. № 2406-III [Текст] // ВВР. — 2001. — № 32. — Ст. 169; 2013. — № 38. — Ст. 500.
8. ДСТУ ISO 14001:2006 Системи екологічного керування. Вимоги та настанови щодо застосування (ISO 14001:2004, IDT) [Електронний ресурс] Онлайн документи. — URL : <http://zi.zavantag.com/docs/68/index-24566.html>.
9. Юридична енциклопедія [Текст] : [в 6 т.] / редкол.: Ю. С. Шемпученко (голова редкол.) та ін. — К. : Укр. енцикл., 2001. — Т. 3: К-М. — 2001. — 792 с.
10. *Приятельчук, О. А.* Формування та розвиток системи кроскультурного менеджменту (на прикладі міжнародних корпорацій) [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.02.03 “Організація управління, планування і регулювання економікою” / О. А. Приятельчук. — К., 2006. — 16 с.
11. *Кожушко, Л. Ф.* Екологічний менеджмент [Текст] : підручн. [для студентів вищих навч. закладів] / Л. Ф. Кожушко, П. М. Скрипчук. — К. : Академія, 2007. — 432 с.
12. Екологічний менеджмент [Текст] : навч. посіб. / Семенов В. Ф. [та ін.] ; за ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюк ; МОНУ; Одеський держ. економічний ун-т. — К. : Знання, 2006. — 366 с.
13. *Потай, О. А.* Концептуальні засади екологічного менеджменту підприємства [Текст] / О. А. Потай // Регіональна економіка : науково-практичний журнал / НАНУ ; Мін. ек. Укр.; Ін-т регіональних досліджень НАНУ та ін. — Львів, 2008. — № 1. — С. 226–235.
14. *Лук'янихін, В. О.* Екологічний менеджмент у системі управління збалансованим розвитком [Текст] : монограф. / В. О. Лук'янихін. — Суми : Університетська книга, 2002. — 314 с.
15. *Яновська, Е. С.* Основи екологічного менеджменту та аудиту [Текст] : навч. посіб. / Е. С. Яновська, В. А. Кузовенко, Н. М. Дяченко. — К. : Київський університет, 2006. — 178 с.
16. *Юркевич, О. О.* Впровадження системи екологічного менеджменту як ефективний інструмент розвитку підприємств [Текст] / О. О. Юркевич, А. В. Мала // Інноваційна економіка. — 2012. — № 5. — С. 93–96.
17. *Балюк, Г.* Проблеми законодавчої регламентації та реалізації в Україні екологічної складової концепції сталого розвитку [Текст] / Г. Балюк // Право України. — 2011. — № 2. — С. 85–94.
18. *Ніжніченко, О.* Теоретичні засади розуміння стимулювання в екологічному праві [Текст] / О. Ніжніченко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — Вип. 91. — К. : Київський університет, 2012. — С. 119–122.
19. *Аптекарь, М. Д.* Організація управління в екологічній діяльності [Текст] : навч. посіб. / М. Д. Аптекарь, В. Ф. Косенко. — Луганськ : Ноулідж, 2012. — 225 с.

*Рекомендовано до друку кафедрою екологічного права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 2 від 23 жовтня 2013 року)*

Надійшла до редакції 23.10.2013

Рахьянская Т. О. Понятие и особенности экологического менеджмента как составляющей механизма реализации правового режима земель капитального строительства

Исследуется содержание правовой категории “экологический менеджмент” как составляющей механизма реализации правового режима земель капитального строительства. На основе анализа международных и национальных нормативно-правовых актов в сфере экологического менеджмента, а также особенностей указанного вида тектоэкологической деятельности автор предлагает рассматривать экологический менеджмент как составляющую институциональной и функциональной систем правовой организации использования и охраны земель капитального строительства. Также в статье выделены особенности экологических правоотношений, что возникают между субъектами хозяйствования в сфере капитального строительства в процессе осуществления экологического менеджмента.

Ключевые слова: экологический менеджмент, система экологического менеджмента, институциональная система правовой организации использования и охраны земель капитального строительства, функциональная система правовой организации использования и охраны земель капитального строительства, мероприятия стимулирования предприятий.

Rakhnianska, T. O. Notion and Peculiarities of Ecological Management as the Component of the Mechanism of Legal Regime of Lands of Capital Building Realization

Article is devoted to research the content of the legal category “ecological management” as the component of the mechanism of legal regime of lands of capital building realization. On the basis of analyses of international and national normative legal acts in the field of ecological management and peculiarities of the mentioned type of ecological activity the author proposes to consider ecological management as: the component of institutional and functional systems of legal organization of use and protection of lands of capital building. Also the article includes peculiarities of ecological legal relations arising between entities in the field of capital building during ecological management realization.

Keywords: *ecological management, system of ecological management, institutional system of legal organization of use and protection of lands of capital building, functional system of legal organization of use and protection of lands of capital building, entities' stimulation measures.*

